

○ ساختن فیلم مستند
○ باری همپ
○ ترجمه‌ی جمال آل احمد
○ نشر ساقی، ۱۳۸۱

نشان دادن اثر نمایشی بر مبنای شخصیت یا رویداد تاریخی چیز جدیدی به شمار نمی‌رود. فیلم‌هایی چون کرام ول یا طولانی‌ترین روز و آثاری از این نوع را نمی‌توان مستند به حساب آورد. این فیلم‌ها اگرچه گاهی با رویدادهای واقعی ارتباط دارند، اما خود را مقید به واقعیت تاریخی نمی‌کنند، بلکه آثاری داستانی هستند که از زندگی افراد حقیقی و رویدادهای واقعی ناشی شده‌اند.

کتاب حاضر تحت عنوان «ساختن فیلم مستند» برای خواننده‌ای به نگارش درآمده است که به عللی می‌خواهد فیلم مستند بسازد، به خصوص مفید خواهد بود برای کسانی که به ضبط رفتار آدمی در دنیای واقعی خواه برای تولید اثری مستند و خواه برای نوعی تحقیق علاقه‌مند هستند. نویسنده مطالبی را که از ساختن و مشاهده‌ی آثار مستند فراگرفته است و نیز تجربی که از کمک به دیگران در سامان دادن به آثار مستندی که فیلم‌برداری کرده‌اند، ارائه می‌دهد.

باری همپ با ذکر بیان مطلبی از شل ورث، معلم و همکارش در مدرسه‌ی ارتباطات آنبریگ که می‌گفت «هرگز فیلمی را که دوست ندارد نمی‌بیند»، بر این اعتقاد است که منظور ورث بر این بوده که هرگز فیلمی را که چیزی از آن نمی‌آموخت، نمی‌دید. همپ موافق است که جرقه‌ی برخی از بهترین عقاید مستندسازی‌اش توسط فیلم‌هایی زده شده که از آنها واقعاً بیزار بوده است.

وی معتقد است که یک نظریه‌پرداز است و مستندسازی را به عنوان یک مساله‌ی فنی به معنی آنچه به تجهیزات مربوط می‌شود در نظر ندارد. به نظر او مستندسازی از فکر اولیه تا نسخه‌ی نهایی موضوعی ارتباطی است. معتقد است عموماً قبل از این که تصور روشنی از کار با تکنولوژی داشته باشیم باید یاد گرفت که چگونه با آن کار کرد، به عبارت دیگر، فیلم‌ساز باید در مسائل مربوط به فیلم‌برداری آنچنان غرق شود که نمایش را فراموش کند. تماشاگر در واقع اثر مستند را می‌بیند، اثری که مستندساز، فیلم‌برداری کرده است. به گفته‌ی همپ مستندسازی دارای مراحل است:

- طراحی نشانه‌های دیداری باید ضبط شوند.

- تشخیص همان نشانه در هنگام وقوع ضروری است.

- انتخاب و سازمان‌دهی آنچه ضبط شده تا استدلالی تصویری به تماشاگر ارائه دهد.

درواقع بخش عمده‌ی کتاب، به طراحی چیزی که می‌خواهید قبل از فیلم‌برداری انجام دهید و انتخاب و سازمان‌دهی چیزی که به صورت نشانه‌های دیداری اثر مستند شما فیلم‌برداری شده اختصاص یافته است. فصلی نیز به مسائل و فنون فیلم‌برداری از افرادی پرداخته که در موقعیت‌های واقعی محیط‌های مانوس خود بازیگر نیستند.

در سرتاسر کتاب و هر جایی که ضرورت ایجاد کرده است میان فرآیند تولید مستند روی فیلم و نوار ویدیو تفاوت گذاشته شده، اما شفافیت تمایز این دو رسانه روز به روز کم‌تر می‌شود. همچنین سعی شده تا آنجا که ممکن است متن کتاب عاری از واژه‌های مذکر و مؤنث رایج در زبان انگلیسی باشد و به جای ضمائر مذکر و مؤنث از واژه‌ی افراد استفاده شده است.

در این کتاب همچنین تلاش بر این بوده است تا به دو شیوه اصلی در مستندسازی یعنی «ثبت رفتار انسانی» و «بازسازی وقایع مربوط به گذشته» پرداخته و نشان داده شود که چگونه می‌توان در هر یک از این شیوه‌ها با پرداختن به تمام مراحل ساخت فیلم مستند، از ایده گرفته تا ساخت و نمایش موفق بود.

کتاب در چهار بخش و بیست و پنج فصل ارائه شده است:

در بخش اول تحت عنوان شبیه‌سازی واقعیت به این مباحث پرداخته می‌شود: مستندسازی خیلی ساده است، چگونه چنین شد؟ واقعیت کافی نیست، ثبت رفتار انسانی، نشانه‌های دیداری، راست‌نمایی در مستند، اخلاق مستندسازی.

در بخش دوم به مراحل تولید، اندیشه‌ی مستند، نوشتن مستند، بازبینی محل، کارکنان مستند، تجهیزات، جدول زمان‌بندی، چه قدر هزینه می‌برد؟ اشاره و در بخش سوم به ضبط صدا و تصویر، کار در محل، دیوار نامرئی، کارگردانی نابازیگران، زمان کار با بازیگران، گفت‌وگوی مستند، و ملاحظات دیگر تولید پرداخته شده است. بخش پایانی نیز، پس تولید، تدوین مستند و اتمام کار تولید را مورد بررسی قرار می‌دهد.